

Лекція 7

СКІНЧЕННІ АВТОМАТИ

7.1. Загальна характеристика скінченних автоматів

Розглянуті вище схеми тригерів та інших схем на їх основі передбачають наявність у тригері двох станів. Реакція пристрою на вхідні логічні сигнали залежить від того, в якому стані знаходиться тригер. Але існує велика кількість різноманітних схем, у яких використовується декілька тригерів. У такому випадку кількість внутрішніх станів схеми зростає в пропорції 2^m , де m – кількість тригерів. При цьому, зрозуміло, зростає складність “реакції” такого пристрою на вхідні сигнали, оскільки кожного разу внутрішні стани тригерів можуть бути іншими.

Цифрові пристрої з m тригерами ($m > 1$), стан виходів яких залежить не тільки від значень вхідних сигналів у заданий момент часу, а й від стану використовуваних тригерів у даний та попередній моменти часу, називаються *цифровими автоматами*.

У загальному плані *цифровим автоматом* називається пристрій, який формує ряд вихідних дискретних сигналів у відповідності із вхідною бінарною комбінацією сигналів. Найпростішим з таких автоматів є перетворювач кодів, і він називається *комбінаційним*.

У подальшому розглядатимуться автомати з пам'яттю, завдяки якій значення їх виходів залежать не лише від вхідних сигналів, що надходять у визначений момент часу, а також від внутрішнього стану автомата. Оскільки кількість внутрішніх станів залежить від кількості використовуваних тригерів, то цифрові автомати поділяються на *скінченні*, що мають обмежену кількість станів, і автомати з *нескінченною кількістю станів*, або *послідовнісні машини*. До останніх відносяться ЕОМ.

Будь-який цифровий автомат є сукупністю елементів пам'яті (тригерів) та комбінаційних схем. Тригери містять інформацію про

особливості попередньої роботи автомата. Комбінаційні схеми на основі вхідних автоматів та інформації, яка береться з тригерів, формують вихідні сигнали і сигнали для формування нових станів тригерів. Таким чином, однією з особливостей цифрових автоматів є те, що вони мають свої внутрішні стани, від яких залежить реакція на вхідні сигнали. Одним з найпростіших прикладів цифрових автоматів є кодовий замок, реакція на черговий сигнал якого залежить від попередніх сигналів.

Скінченні автомати можуть бути *синхронними*, зміна станів яких відбувається в тактові моменти часу, що задаються зовнішнім генератором. В *асинхронних* автоматах зміна станів відбувається внаслідок дії вхідних сигналів без затримок. Тому асинхронні автомати вважаються більш швидкодіючими і знаходять використання у швидкодіючих інформаційних пристроях вимірювання і керування різноманітними процесами, де необхідна миттєва реакція на зміну вхідних сигналів.

Синхронні автомати в силу специфіки своєї роботи вносять у процес вимірювання або керування затримку, що визначається величиною періоду синхросигналу.

Здебільшого асинхронні автомати будуються на основі асинхронних елементів пам'яті – асинхронних тригерів. Синхронні автомати будуються з використанням синхронних тригерів.

Математичною моделлю цифрового автомата є абстрактний автомат, в якому враховуються його вхідні та вихідні сигнали, а також внутрішні стани. Будемо розглядати детерміновані автомати, які завжди мають початковий стан Q_0 , з якого починають працювати при дії вхідних сигналів і при повторі перебору вхідних сигналів повторюють послідовність станів і вихідних сигналів.

Абстрактний автомат задається *множиною внутрішніх станів* $Q = \{ Q_1, Q_2, \dots, Q_m \}$ (*алфавітом станів*), *множиною вхідних сигналів*

$X = \{ X_1, X_2, \dots, X_p \}$ (вхідним алфавітом), множиною вихідних сигналів $Y = \{ Y_1, Y_2, \dots, Y_k \}$ (вихідним алфавітом) і початковим станом Q_0 .
Перехід з одного стану в інший визначається функцією переходів f_p , що визначає стан автомата Q_s , в який він переходить з попереднього стану Q_m при дії сигналу X_p :

$$Q_s = f_p(Q_m, X_p).$$

Значення виходів автомата задається функцією виходів λ , що залежить від стану автомата Q_m і вхідного сигналу X_p :

$$Y_k = \lambda(Q_m, X_p).$$

Абстрактний автомат працює в дискретному часі, який задається цілими позитивними числами $t = 0, 1, 2, \dots$

У кожний момент дискретного часу t , який зветься *тактом*, автомат перебуває у деякому стані $Q(t)$ з множини станів автомата Q .

У початковий момент часу ($t = 0$) він завжди знаходиться в стані $Q(0) = Q_0$. Вважається, що реакція автомата на вхідні сигнали не залежить від інтервалів часу між тактовими моментами часу.

У момент t , знаходячись у стані $Q(t)$, автомат сприймає на своєму вході сигнали, які називаються *буквами (літерами) вхідного алфавіту* $X_p \in X$. У відповідності до функції переходів f_p , він перейде у стан $Q_s(t)$, що описується алфавітом станів, тобто $Q_s(t) \in Q$.

Аналогічно, у відповідності з функцією виходів λ , на виході отримується сигнал Y_k , де $Y_k \in Y$.

Приклад 7.1. Розглянути RS-тригер як скінчений автомат.

Розв'язання. RS-тригер має два стани із множини станів Q : $Q_1 = 0$ і $Q_2 = 1$, де $Q_1, Q_2 \in Q$. Автомат має чотири значення входів X_p з алфавіту входів X_1, X_2, X_3, X_4 , де $X_1 = \bar{S} \cdot \bar{R} = 00$; $X_2 = S \cdot \bar{R} = 10$; $X_3 = \bar{S} \cdot R = 01$; $X_4 = S \cdot R = 11$. Вихідної комбінаційної логіки автомат не має, тобто залежність $Y_k = \lambda(Q_m, X_p)$ визначається формулою: $Y = Q$.

Скінчена множина букв вхідного алфавіту, вихідного алфавіту і станів називається *словами*. Для скінченого автомата кількість символів цих алфавітів обмежена і однакова. Повний перебір символів вхідного слова повинен привести автомат до початкового стану Q_0 . Автомат, який завжди починає працювати з початкового стану, називається *ініціальним*.

Поняття *станів* в описі автоматів пов'язане з необхідністю враховувати типи і характер попередніх сигналів, тобто сигналів, які діяли на один або декілька тактів раніше. Стани автомата і є тими відповідними елементами пам'яті, що характеризують попередні сигнали. Введення поняття станів дозволяє усунути час як явну змінну і визначати вихідний сигнал як функцію внутрішнього стану і входу в тактовий момент часу. Такий спосіб опису автоматів має великі переваги перед іншими для асинхронних пристроїв, в яких інтервали часу між сусідніми тактами можуть мати довільні значення, що значно відрізняються між собою. З такої точки зору комбінаційні пристрої відносяться до автоматів, в яких вихід не залежить від попередніх сигналів і повністю визначається комбінацією вхідних сигналів.

У практиці роботи автоматів часто мають місце випадки, коли деякі комбінації значень вхідних символів подавати неприпустимо (згадаємо таблицю станів *RS*-тригера). Такі комбінації є *забороненими* для автомата. Автомати, що мають заборонені вхідні слова, називаються *частковими*. Наприклад, деякий абстрактний автомат має вхідний алфавіт X , що складається з двох символів X_0 і X_1 , кожен з яких може приймати значення **0** або **1**. Слова $\overline{X_1} \overline{X_0}$, $\overline{X_1} X_0$, $X_1 \overline{X_0}$ є *дозволеними*, а слово $X_1 X_0$ – *забороненим*.

Наявність заборонених станів зменшує кількість слів вхідного алфавіту, зменшує кількість станів і дозволяє будувати часткові автомати з меншими затратами, ніж повні, для яких вказаних обмежень не існує.

Функція $Y_k = \lambda(Q_m, X_p)$ задає значення виходів автомата з алфавіту Y . Кількість символів алфавіту Y не співпадає з кількістю символів алфавіту X . За аналогією з перетворювачами кодів, автомат забезпечує відображення слів вхідного алфавіту в слова вихідного алфавіту. Якщо прийняти можливу кількість слів вхідного алфавіту за P_x , вихідного алфавіту за K_y , то в залежності від співвідношення між P_x та K_y автомати можуть за функціональним призначенням розділятися на три групи.

При $K_y < P_x$ маємо автомати, які призначені для розв'язання задач керування, стиснення інформації, розпізнавання повідомлень. Наприклад, цифровий кодовий замок може мати 3...5 вхідних символів і лише один вихідний. Інший приклад – розпізнавання введеного пароля при вході в комп'ютер.

Якщо $K_y > P_x$, то маємо ситуацію, коли довжина вихідних слів буде більшою, ніж вхідних, оскільки кількість слів повинна бути однаковою. Тобто вихідні слова будуть нести збиткову інформацію, що використовується, як відмічалось в попередніх розділах, для синтезу перешкодостійких кодів.

При $K_y = P_x$ кількість і довжина вхідних і вихідних слів однакові. Такі автомати використовуються для деяких кодових перетворень (наприклад, перетворення двійкового коду в код Грея, і т. д.), для реалізації деяких методів захисту даних від несанкціонованого доступу (метод підстановок) і т. п.

7.2. Автомати Мілі і Мура

7.2.1. Закони функціонування автоматів

У практиці використання цифрових автоматів можна виділити невелику кількість типових алгоритмів їх функціонування. Найбільшого розповсюдження набули два типи автоматів – *автомати Мілі і Мура*.

Закон функціонування автомата Мілі задається рівняннями:

$$\begin{cases} Q(t+1) = f_p [Q(t), X(t)]; \\ Y_k(t) = \lambda [Q(t), X(t)]; \quad t = 0, 1, 2, \dots \end{cases} \quad (7.1)$$

Закон функціонування автомата Мура описується рівняннями:

$$\begin{cases} Q(t+1) = f_p [Q(t), X(t)]; \\ Y_k(t) = \lambda [Q(t)]; \quad t = 0, 1, 2, \dots \end{cases} \quad (7.2)$$

Різниця між автоматами Мілі і Мура полягає лише в тому, що вихідний сигнал останнього залежить тільки від внутрішнього стану, у той час як в автоматі Мілі значення вихідного сигналу залежить також і від вхідного сигналу.

Структура автомата Мілі зображена на рис. 7.1.

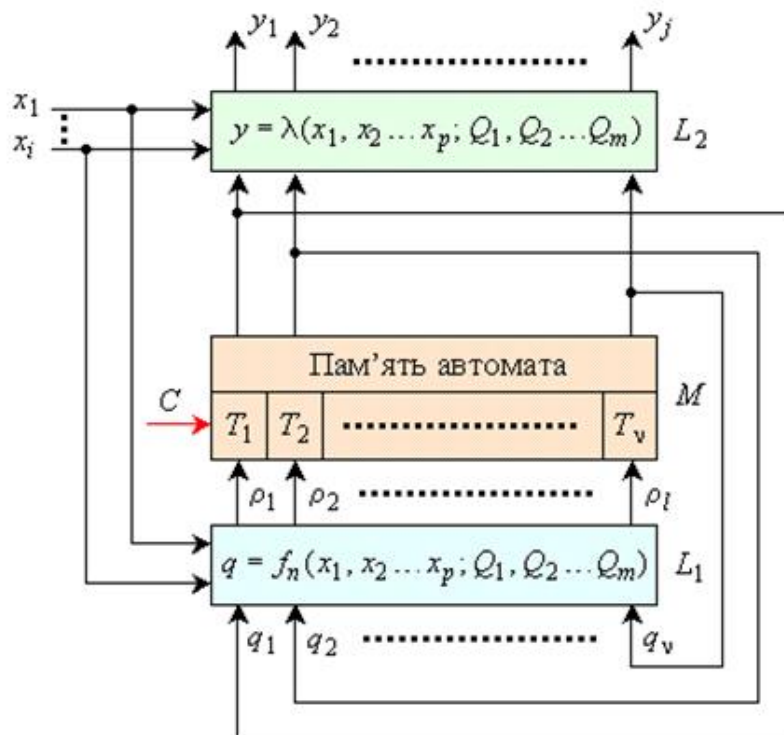

Рис. 7.1.

Автомат складається з набору елементарних автоматів (тригерів $T_1, T_2, \dots, T_n$), стани яких $q_1, q_2, \dots, q_n$ в кожний момент часу визначають внутрішній стан автомата в цілому. Під дією вхідних сигналів $x_1 \dots x_i$, які подаються в дискретні моменти часу, відбувається формування сигналів

$\rho_1 \dots \rho_l$, що забезпечують послідовне перемикання тригерів $T_1 \dots T_n$. Таким шляхом відбувається послідовна зміна станів автомата. Оскільки комбінаційна схема L_1 формує керуючі сигнали тригерів в залежності від значень виходів тригерів у момент подачі тактового сигналу (для синхронних схем) або в моменти подачі вхідних сигналів (для асинхронних), то значення виходів тригерів у послідуєчий момент часу i , відповідно, стан автомата однозначно визначається вхідними сигналами і станом автомата в попередній момент часу.

Сигнали керування тригерами $\rho_1 \dots \rho_l$ формуються комбінаційним пристроєм L_1 , структура якого визначає функцію переходів автомата. Функція виходів реалізується комбінаційним пристроєм L_2 , який формує сигнали $y_1 \dots y_j$ як функції виходів пам'яті (для автоматів Мура) або як функції виходів пам'яті і вхідних сигналів (для автоматів Мілі).

Переходячи до відносного часу роботи, формули (7.1), (7.2) можна зобразити у вигляді:

- для автомата Мілі:

$$\begin{cases} Y_{n+1} = L_2(Q_{n+1}, X_n); \\ Q_{n+1} = L_1(Q_n, X_n); \end{cases} \quad (7.3)$$

- для автомата Мура:

$$\begin{cases} Y_{n+1} = L_2(Q_{n+1}); \\ Q_{n+1} = L_1(Q_n, X_n). \end{cases} \quad (7.4)$$

Рівняння (7.3), (7.4) можуть бути заданими аналітично або у вигляді таблиць станів (таблиць відповідностей).

Взаємозв'язок між поточними Q_n і послідуєчими значеннями Q_{n+1} виходів визначається характеристичними рівняннями використовуваних тригерів.

У Табл. 7.1 приведені характеристичні рівняння тригерів, розглянутих у попередніх розділах.

Табл. 7.1.

Тип використовуваного тригера	Характеристичне рівняння
Асинхронний RS -тригер	$Q_{n+1} = S_n + \overline{R}_n Q_n$
Синхронний статичний D -тригер	$Q_{n+1} = C_n D_n$
Динамічний D -тригер	$Q_{n+1} = D_n$
Динамічний JK -тригер (JK - MS -тригер)	$Q_{n+1} = J_n \overline{Q}_n + \overline{K}_n Q_n$
T -тригер	$Q_{n+1} = C_n \overline{Q}_n$
T -тригер з дозволяючим входом	$Q_{n+1} = C_n (V \overline{Q}_n + \overline{V} Q_n)$

Поєднуючи характеристичні рівняння тригерів і рівняння комбінаційних схем, можна проводити аналіз роботи існуючого автомата або виконувати його синтез.

7.2.2. Способи опису роботи автоматів

У практиці аналізу і синтезу цифрових автоматів використовують різні способи опису їх роботи. Найбільш поширеними є *табличний* і *графічний* способи.

Розглянемо спочатку опис роботи автомата з використанням таблиць переходів та виходів. Стовбці (рядки) цих таблиць позначають символами з множини Q , а рядки (стовбці) – символами з множини X .

Кількість рядків таблиці переходів визначається кількістю комбінацій вхідних сигналів ρ , а кількість стовбців – відповідно, кількість станів M автомата.

У Табл. 7.2 зображена таблиця автомата з $\rho = 3$, $M = 2^m = 4$.

В кожній клітці таблиці переходів записується стан, в який переходить автомат з попереднього стану (стану, що стоїть у заголовку стовпця) при дії відповідного вхідного сигналу. Так, наприклад, якщо автомат знаходиться у стані Q_0 , то при дії сигналу X_1 він перейде в стан

Q_3 ; при дії сигналу X_2 залишиться в стані Q_0 , а при дії сигналу X_3 перейде в стан Q_1 .

Табл. 7.2

$X \backslash Q$	Q_0	Q_1	Q_2	Q_3
X_1	Q_3	Q_2	Q_1	Q_0
X_2	Q_0	Q_3	Q_2	Q_1
X_3	Q_1	Q_0	Q_3	Q_2

Табл. 7.3

$X \backslash Q$	Q_0	Q_1	Q_2	Q_3
X_1	Y_0	Y_1	Y_2	Y_3
X_2	Y_3	Y_0	Y_1	Y_2
X_3	Y_2	Y_3	Y_0	Y_0

Табл. 7.4

		Y_2	Y_1	Y_0
$X \backslash Q$	Q_0	Q_1	Q_2	
X_1	Q_2	Q_1	Q_2	
X_2	Q_0	Q_2	Q_1	
X_3	Q_1	Q_0	Q_0	

Таблиця виходів (Табл. 7.3) відрізняється від таблиці переходів лише тим, що у кожній клітці записується відповідне значення вихідного сигналу автомата.

Таблиці переходів і виходів автомата Мілі можуть бути представлені у вигляді однієї суміщеної таблиці, у клітках якої вказані значення як станів, так і виходів.

Функції переходів і виходів автомата Мура задаються однією таблицею переходів, яка будується так само, як і таблиця переходів автомата Мілі. Різниця полягає лише в тому, що над заголовками кожного стовпця встановлюється окремим рядком значення виходів автомата (Табл. 7.4).

Для частково заданих автоматів, у яких функції виходів і функції переходів визначені не для всіх комбінацій Q_m і X_p , відповідні клітки залишаються незаповненими.

Як приклад, розглянемо більш детально автомати, що описуються Табл. 7.2 – Табл. 7.4.

При двійкових вхідних сигналах входи автоматів X_1, X_2, X_3 можуть бути задані вхідними логічними змінними x_1 та x_2 , тобто з множини $J = 2$. В алфавіті X матимемо $2^J = 4$ різних слова, а саме: $X_1 = \overline{x_1} \overline{x_2}$, $X_2 = x_1 \overline{x_2}$, $X_3 = \overline{x_1} x_2$, $X_4 = x_1 x_2$. Звідси витікає, що $X_4 = x_1 x_2$ – це заборонене слово для автоматів, що розглядаються. Але така заборона може існувати не для всіх станів автомата, а тільки для деяких. Наочний приклад такого автомата приводиться в [Борисенко О.А.], що заданий таблицею переходів Табл. 7.5. З таблиці витікає, що при стані Q_0 на вхід автомата не повинен надходити сигнал X_2 , оскільки перехід у такому випадку не визначений.

Табл. 7.5

$X \backslash Q$	Q_0	Q_1	Q_2
X_1	Q_1	Q_2	Q_0
X_2	—	Q_2	Q_1

Можна прийняти, що $X_1 = x = 1$, а $X_2 = \overline{x} = 0$ і, відповідно, лише значення $X_1 = 1$ може змінювати стан автомата. З Табл. 7.5 однозначно визначається і послідовність зміни станів автомата при дії X_1 : $Q_0 \Rightarrow Q_1 \Rightarrow Q_2 \Rightarrow Q_0$. Для цього необхідно задати послідовність X_1, X_1, X_1 . З цього витікає, що автомат закінчує свою роботу переходом до початкового стану. Якщо функція $\lambda = 1$, то виходи автомата Мілі одночасно визначатимуться значеннями його внутрішніх станів. В тому випадку, коли X_1 є тактовим сигналом, що діє лише на тригери, а стани автомата змінюються упорядковано в зростаючому або спадаючому напрямку, автомат називається *лічильним автоматом*, або *лічильником*.

Більш наочним є спосіб опису автоматів з допомогою графів, подібно до того, як описувалася робота тригерів. Різниця полягає в тому, що

автомат може мати суттєво більшу кількість станів. На рис. 7.2 показані граф-схеми автоматів Мілі і Мура, які задані Табл. 7.2 – 7.3 (рис.7.2.а), Табл.7.4 (рис.7.2.б).

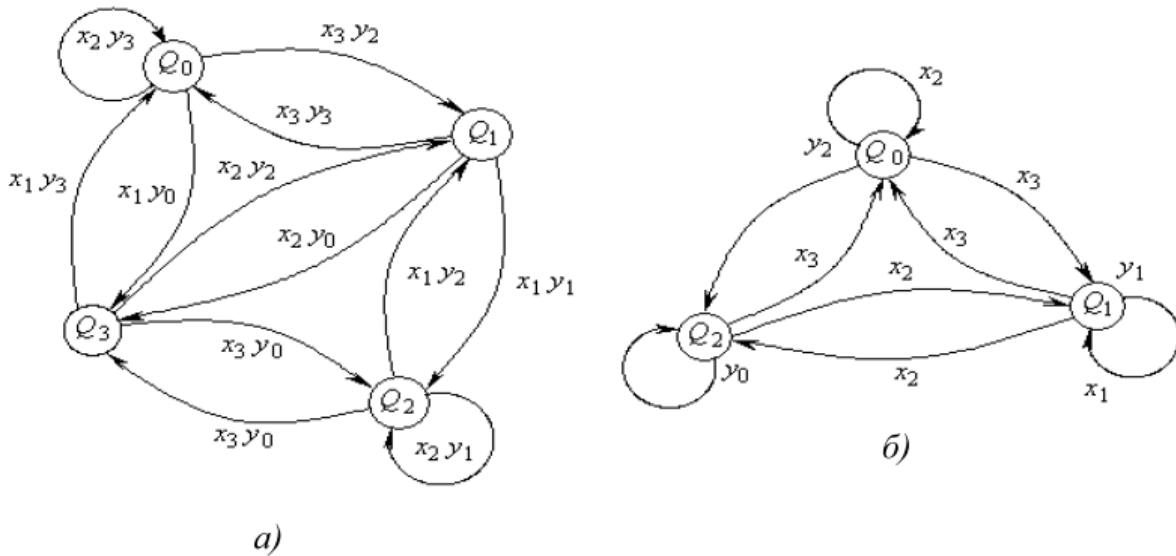

Рис. 7.2.

Граф-схеми широко використовуються як при аналізі, так і при синтезі автоматів, а також при переході від словесного до формалізованого їх опису.

За допомогою таблиць переходів і виходів, як і за допомогою граф-схеми завжди можна знайти вихідну реакцію автомата на будь-яке вхідне слово, що належить множині X .

Робота автомата може описуватися у часі за допомогою спеціальної таблиці (Табл. 7.6), яка називається *стрічкою цифрового автомата*.

Табл. 7.6

Такт	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вхідний сигнал	X_2	X_1	X_1	X_2	X_3	X_1	X_1	X_3	X_2	X_1	X_1
Стан	Q_0	Q_2	Q_3	Q_0	Q_2	Q_0	Q_3	Q_1	Q_2	Q_3	Q_3
Вихідний сигнал	Y_0	Y_1	Y_2	Y_0	Y_0	Y_1	Y_2	Y_2	Y_1	Y_1	Y_2

Особливість такої стрічки полягає в тому, що для будь-якої пари сусідніх тактів i та $(i+1)$ можна виділити четвірку символів (виділена у

Табл. 7.6 жирною лінією), яка показує, в який стан перейде цифровий автомат в $(i+1)$ -ому такті і який вихідний сигнал буде сформований під дією вхідного сигналу.

Однією з форм зображення автомата є його *дерево переходів і виходів*. Дерево може мати декілька ярусів, у кожному з яких за допомогою гілок показуються можливі переходи, починаючи з нульового стану.

На рис. 7.3 приводиться приклад дерева переходів, що відповідає Табл. 7.2.

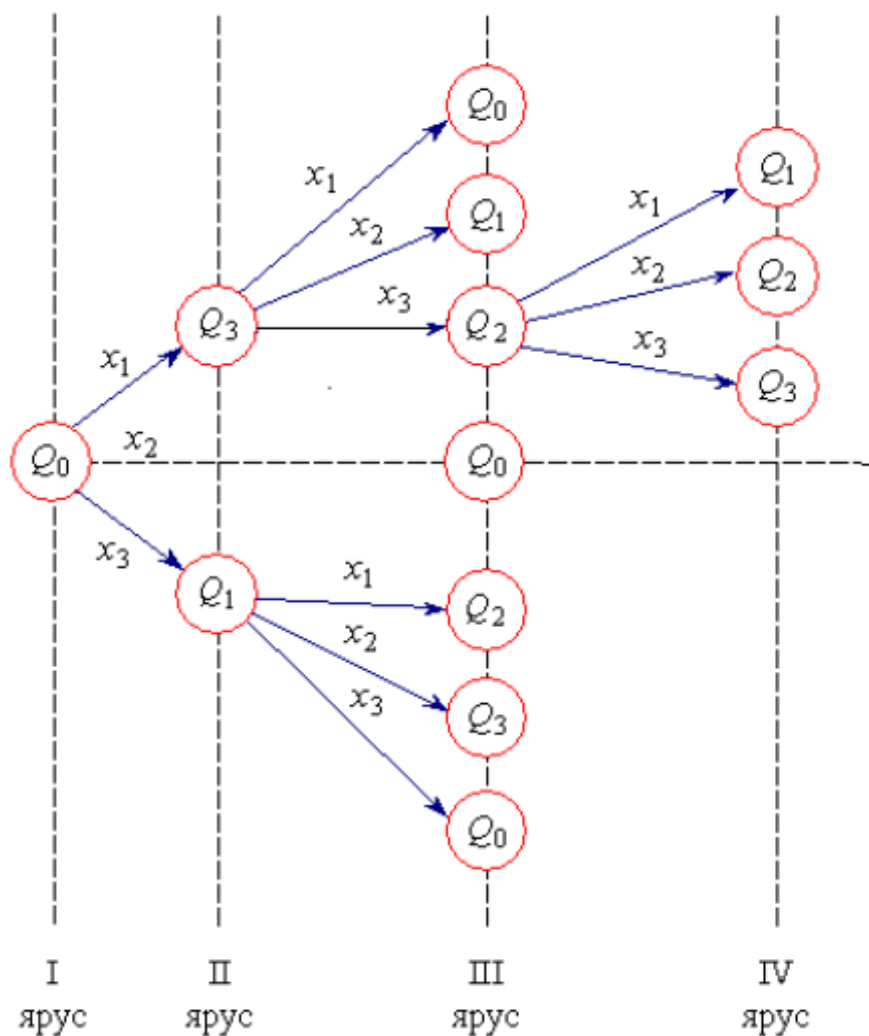

Рис. 7.3

7.2.3. Еквівалентні перетворення автоматів

Для будь-якого автомата Мілі можна побудувати відповідний автомат Мура, і навпаки.

Розглянемо алгоритми таких переходів на прикладі автомата Мура, що заданий Табл. 7.7 і Табл. 7.8.

Табл. 7.7

$X \backslash Q$	Q_0	Q_1	Q_2	Q_3
x_1	Q_1	Q_2	Q_0	Q_2
x_2	Q_3	Q_0	Q_0	Q_0
x_3	Q_2	Q_3	Q_2	Q_3

Табл. 7.8

$X \backslash Q$	Q_0	Q_1	Q_2	Q_3
x_1	Y_3	Y_2	Y_1	Y_1
x_2	Y_2	Y_1	Y_3	Y_3
x_3	Y_1	Y_2	Y_2	Y_3

Табл. 7.9

$X \backslash Q$	Q_0 Q_{00}	Q_1	Q_2	Q_3
x_1	Q_1 Q_{01}	Q_2 Q_{11}	Q_0 Q_{21}	Q_2 Q_{31}
x_2	Q_3 Q_{02}	Q_0 Q_{12}	Q_0 Q_{22}	Q_0 Q_{32}
x_3	Q_2 Q_{03}	Q_3 Q_{13}	Q_2 Q_{23}	Q_3 Q_{33}

Поставимо у відповідність кожній парі Q_m та X_p автомата Мілі стан Q_{mp} автомата Мура. До множини станів автомата Мура включимо початковий стан автомата Мілі Q_0 , але позначимо його Q_{00} . Для прикладу, що розглядається, така відповідність приведена в Табл. 7.9.

Якщо автомат Мілі має t станів і p вхідних сигналів, то відповідний йому автомат Мура матиме $tp+1$ станів.

З Табл. 7.9 витікає той факт, що стан Q_0 автомата Мілі співпадає зі станами Q_{00} , Q_{21} , Q_{12} , Q_{22} , Q_{32} автомата Мура. Тобто має місце наступна тотожність:

$$Q_0 = Q_{00} = Q_{21} = Q_{12} = Q_{22} = Q_{32}.$$

Аналогічно,

$$Q_1 = Q_{01}; \quad Q_2 = Q_{03} = Q_{11} = Q_{23} = Q_{31}; \quad Q_3 = Q_{02} = Q_{13} = Q_{33}.$$

Така відповідність означає, що одному переходу автомата Мілі з Q_0 в Q_1 повинні бути відповідними всі переходи автомата Мура зі станів Q_{00} , Q_{21} , Q_{12} , Q_{22} , Q_{32} в стан Q_{01} ; переходу з Q_1 в Q_2 повинні бути відповідні всі переходи автомата Мура зі стану Q_{01} в стани Q_{03} , Q_{11} , Q_{23} , Q_{31} , і т.д. Зі сказаного витікає наступний висновок: якщо стан Q_{mp} входить до множини станів, що співпадає зі станом, наприклад, Q_1 , то стовбець таблиці переходів для стану Q_{mp} співпадатиме з стовбцем таблиці переходів для стану Q_1 . Значення m функції виходів для еквівалентного автомата Мура:

$$\lambda(Q_{mp}) = \lambda(Q_m, X_p) \text{ при } Q_{mp} \neq Q_{00}.$$

Наприклад, для стану Q_{01} функція виходу буде Y_3 , оскільки вона відповідає набору Q_0 і X_1 з Табл. 7.8; для стану Q_{02} функція виходу буде Y_2 , що відповідає набору Q_0 і X_2 , і т. д.

Для початкового стану Q_{00} значення вихідного сигналу вибирається довільно.

Внаслідок описаних відповідностей і перетворень можна побудувати таблицю переходів і виходів еквівалентного автомата Мура (див. Табл. 7.10).

Табл. 7.10

	Y_3	Y_3	Y_2	Y_1	Y_2	Y_1	Y_2	Y_1	Y_3	Y_2	Y_1	Y_3	Y_3
	Q_{00}	Q_{01}	Q_{02}	Q_{03}	Q_{11}	Q_{12}	Q_{13}	Q_{21}	Q_{22}	Q_{23}	Q_{31}	Q_{32}	Q_{33}
X_1	Q_{01}	Q_{11}	Q_{31}	Q_{21}	Q_{21}	Q_{01}	Q_{31}	Q_{01}	Q_{01}	Q_{21}	Q_{21}	Q_{01}	Q_{31}
X_2	Q_{02}	Q_{12}	Q_{02}	Q_{22}	Q_{22}	Q_{02}	Q_{32}	Q_{02}	Q_{02}	Q_{22}	Q_{22}	Q_{12}	Q_{32}
X_3	Q_{03}	Q_{13}	Q_{33}	Q_{23}	Q_{23}	Q_{03}	Q_{33}	Q_{33}	Q_{33}	Q_{23}	Q_{23}	Q_{33}	Q_{33}

Розглянемо особливості переходу від автомата Мура до еквівалентного автомата Мілі.

Якщо f_{p1} і λ_k функції переходів і виходів автомата Мура, то функції переходів $f_{p2}(Q, X)$ і виходів $\lambda_2(Q, X)$ еквівалентного автомата Мілі:

$$f_{p2}(Q, X) = f_{p1}(Q, X); \quad \lambda_2(Q, X) = \lambda_1(f_{p1}(Q, X)).$$

Звідси витікає, що таблиця переходів еквівалентного автомата Мілі співпадає з таблицею переходів автомата Мура, а в кожен клітку таблиці виходів записується символ, яким відмічений стан автомата Мура в заданій клітці.

При такому перетворенні граф автомата Мілі відрізняється від графу автомата Мура лише тим, що вихідні сигнали з вузлів графа перенесені на всі гілки, що входять у даний вузол.

7.3. Основи аналізу цифрових автоматів

Аналіз роботи автомата виконується з метою визначення його стану в послідуєчий тактовий момент часу і передбачення послідуєчих станів. Такі задачі з'являються при вивченні роботи невідомих схем, при налагодженні пристроїв цифрової схемотехніки. Задачі аналізу є досить складними і розв'язуються поетапно.

Рекомендуються наступні кроки:

- визначаються стани на послідуєчому тактовому моменті часу і значення виходів вхідної та вихідної комбінаційних функцій L_1 і L_2 ;
- використовуються функції L_1 і L_2 для побудови таблиці станів, яка повністю визначає послідуєчий стан і значення виходу схеми для кожної комбінації поточного стану і виходів;
- будується діаграма станів, яка містить інформацію з попереднього кроку (граф переходів).

7.3.1. Аналіз автоматів з *D*-тригерами

Розглянемо особливості аналізу на конкретних прикладах скінченних автоматів.

Виконаємо аналіз схеми, що приведена на рис. 7.4 і містить вхідну комбінаційну функцію L_1 , що реалізована на елементах DD1, DD2, вихідну комбінаційну функцію L_2 , реалізовану на DD5, і модуль пам'яті з використанням динамічних *D*-тригерів DD3 і DD4. Тобто схема, що розглядається, відноситься до групи автоматів Мілі.

Розглянемо поведінку схеми в роботі.

За фронтом синхросигналу C_n кожен з тригерів приймає сигнал, що попередньо був поданий на *D*-вхід, і передає його на свій вихід в відповідності до алгоритму (див. Табл. 7.1). Сигнали q_1 і q_2 є *встановлюючими* (збуджуючими) для *D*-тригерів у кожному тактовий момент часу.

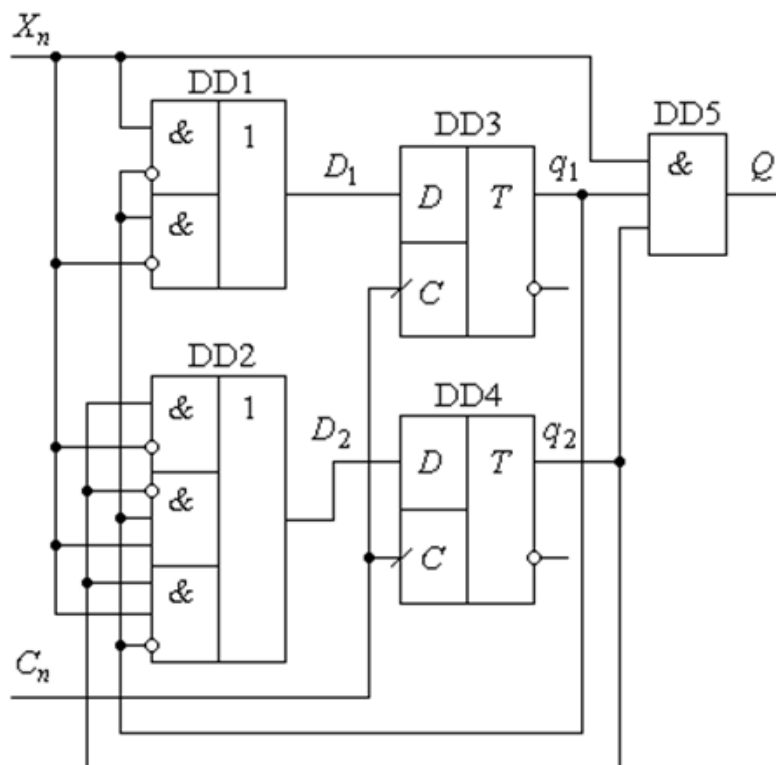

Рис. 7.4.

Логічні рівняння, що визначають встановлюючі сигнали як функції поточного стану і вхідних сигналів, називаються *збуджуючими рівняннями* (*Excitation equations*) і можуть бути отримані з принципової схеми:

$$D_{1n} = X_n \overline{q_{1n}} + \overline{X_n} q_{1n} = X_n \oplus q_{1n} ; \quad (7.5)$$

$$D_{2n} = \overline{X_n} q_{2n} + X_n q_{1n} \overline{q_{2n}} + X_n \overline{q_{1n}} q_{2n} = \overline{X_n} q_{2n} + X_n (q_{1n} \oplus q_{2n}) . \quad (7.6)$$

Функція L_1 , що описується збуджуючими рівняннями, називається *функцією збудження*.

Використовуючи характеристичні рівняння D -тригерів, можемо записати:

$$q_{1(n+1)} = D_{1n} \cdot C_n ; \quad (7.7)$$

$$q_{2(n+1)} = D_{2n} \cdot C_n . \quad (7.8)$$

Підставляючи значення D_{1n} , D_{2n} з (7.5) – (7.6), отримуємо:

$$q_{1(n+1)} = C_n \cdot (X_n \oplus q_{1n}) ; \quad (7.9)$$

$$q_{2(n+1)} = C_n \cdot (\overline{X_n} q_{2n} + X_n (q_{1n} \oplus q_{2n})) . \quad (7.10)$$

Отримані рівняння (7.9) – (7.10), що виражають значення стану автомата в $(n + 1)$ -й момент часу в залежності від значень його входів і стану в n -й момент часу, називаються *перехідними рівняннями*. Їх суть полягає в тому, що вони надають можливість передбачити стан автомата в $(n + 1)$ -й момент часу на основі інформації про стан і значення входів в n -й момент часу.

Оскільки внутрішній стан автомата визначається значеннями виходів двох тригерів, то можна стверджувати, що існують лише чотири можливі стани автомата: $(q_1, q_2) = 00, 01, 10, 11$. Для кожного стану в приладі, що розглядається, можливі лише два значення вхідного сигналу X : 0, 1.

В результаті маємо лише вісім комбінацій стан-вхід (у загальному плані автомат з m станами і p вхідними сигналами матиме 2^{m+p} комбінацій стан-вхід).

Табл. 7.11

C_n	X_n	q_{2n}	q_{1n}	$q_{2(n+1)}$	$q_{1(n+1)}$
1	0	0	0	0	0
2	0	0	1	0	1
3	0	1	0	1	0
4	0	1	1	1	1
1	1	0	0	0	1
2	1	0	1	1	0
3	1	1	0	1	1
4	1	1	1	0	0

Перехідні рівняння (7.9) – (7.10) можемо задати в табличній формі (див. Табл. 7.11). З Табл. 7.11 наглядно витікає особливість роботи автомата. Вона полягає в тому, що при $X_n = 0$ автомат не працює, тобто значення вихідних станів в $(n+1)$ -й момент часу повторюють відповідні значення в n -й момент часу. При $X_n = 1$ він виконує функцію двійкового лічильника з максимальним фіксованим значенням $q_2 q_1 = 11_2 = 3_{10}$.

Побудуємо тепер на основі Табл. 7.11 таблицю переходів автомата. Для цього кожен з можливих станів автомата позначимо відповідним значенням з множини Q , починаючи з нульового:

$$Q_0 = \overline{q_{2n}} \overline{q_{1n}} = 00; \quad Q_1 = \overline{q_{2n}} q_{1n} = 01; \quad Q_2 = q_{2n} \overline{q_{1n}} = 10; \quad Q_3 = q_{2n} q_{1n} = 11.$$

В результаті отримуємо таблицю переходів у вигляді Табл. 7.12 або її скорочену форму – Табл. 7.13.

Табл. 7.12

C_n	X_n	Q_n	Q_{n+1}
1	0	Q_0	Q_0
2	0	Q_1	Q_1
3	0	Q_2	Q_2
4	0	Q_3	Q_3
1	1	Q_0	Q_1
2	1	Q_1	Q_2
3	1	Q_2	Q_3
4	1	Q_3	Q_0

Табл. 7.13

$X \cdot C_n \backslash Q$	Q_0	Q_1	Q_2	Q_3
0	Q_0	Q_1	Q_2	Q_3
1	Q_1	Q_2	Q_2	Q_0

Граф-схема автомата приведена на рис. 7.5.

Послідовність переходів з одного стану до іншого забезпечується при наявності динамічного сигналу C_n від зовнішнього тактового генератора і потенційного (дозволяючого) сигналу x .

Робота автомата може бути описана і за допомогою часових діаграм (рис. 7.6), які відображають зміну станів тригерів автомата (q_{1n} , q_{2n}) у відповідні тактові моменти часу, і відповідні стани автомата ($Q_0 \div Q_3$) на кожному тактовому інтервалі.

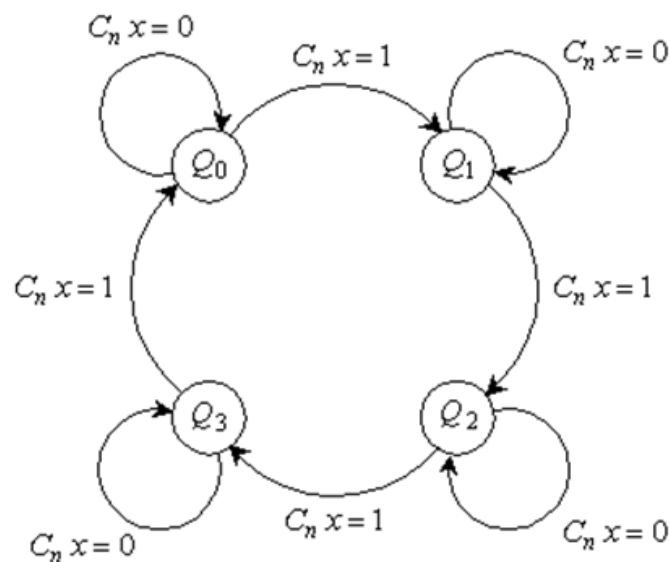

Рис. 7.5.

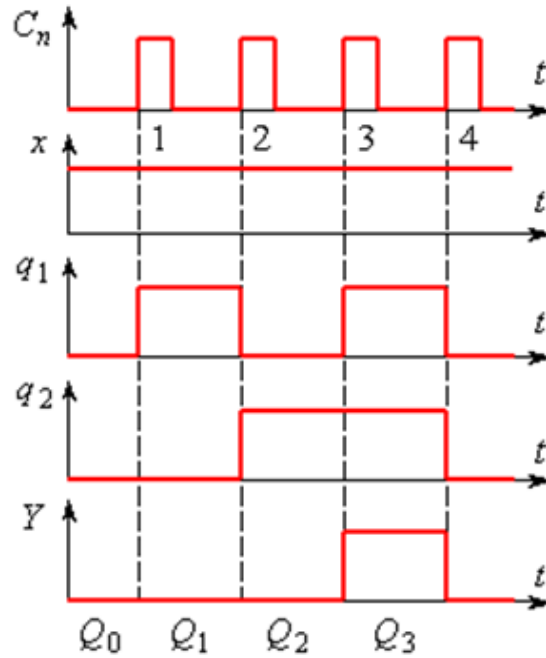

Рис. 7.6.

Розглянуту схему автомата можливо спростити за рахунок видалення інверторів, оскільки інверсні значення виходів тригерів можна отримати безпосередньо з тригерів.

Вихідний сигнал автомата визначається внутрішнім його станом і значенням вхідного сигналу, тому функція L_2 описується рівнянням:

$$Y = x \cdot q_{1n} \cdot q_{2n}.$$

Приклад 7.2. Проаналізувати роботу скінченного автомата, принципова схема якого приведена на рис. 7.7. Побудувати його таблицю станів та часові діаграми роботи.

Розв'язання. Із зовнішнього вигляду принципової схеми бачимо, що аналізований автомат відноситься до класу машин Мура, а рівняння для вихідних сигналів y_1 та y_2 мають вигляд:

$$y_1 = \overline{q_2} + q_1 + q_0; \quad (7.11)$$

$$y_2 = q_2 \cdot (q_1 + \overline{q_0}). \quad (7.12)$$

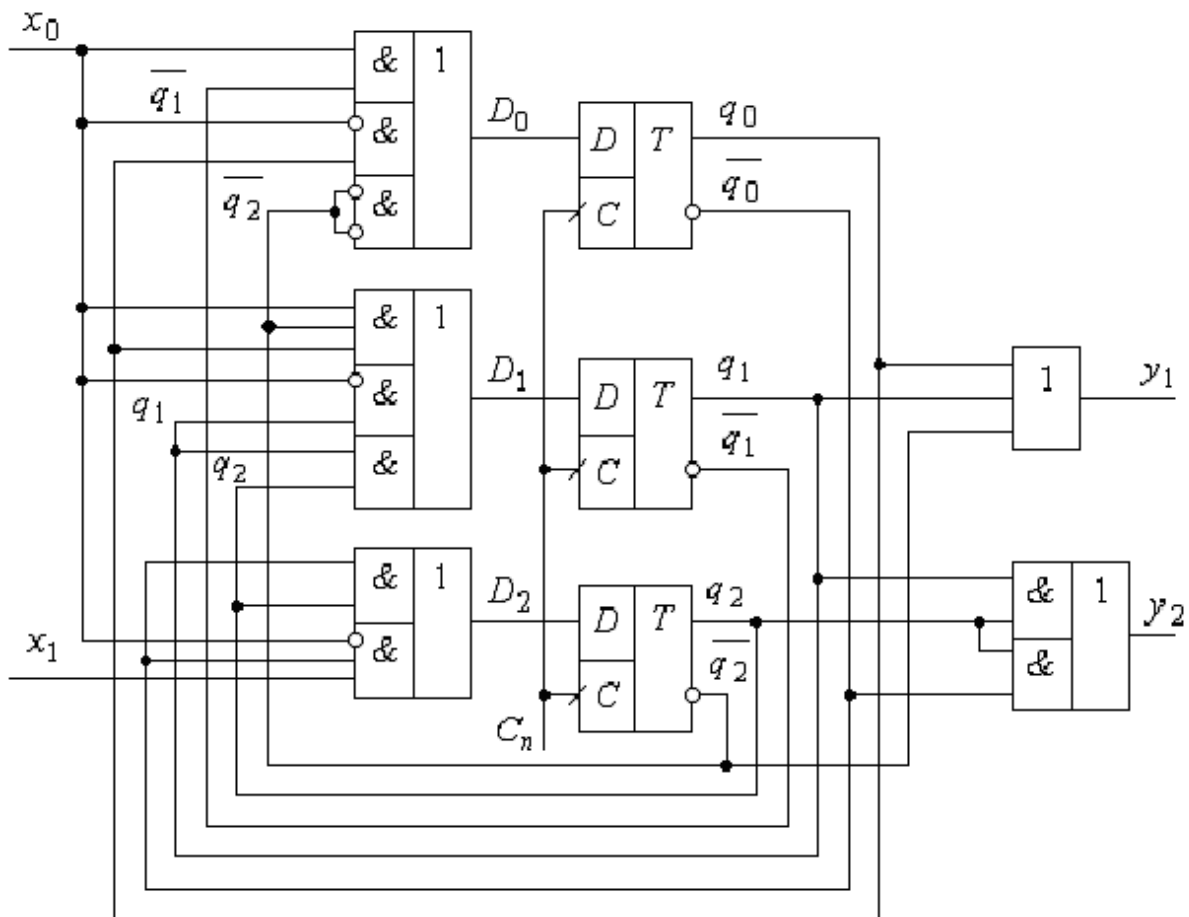

Рис.7.7

Аналізуючи роботу логічної схеми, можемо записати рівняння збудження тригерів:

$$D_{0n} = x_{0n} \overline{q_{1n}} + \overline{x_{0n}} q_{0n} + q_{2n} ;$$

$$D_{1n} = \overline{x_{0n}} q_{2n} q_{0n} + \overline{x_{0n}} q_{1n} + q_{2n} q_{1n} ;$$

$$D_{2n} = q_{2n} \overline{q_{0n}} + x_{1n} \overline{x_{0n}} q_{0n} .$$

Підставляючи рівняння збудження в характеристичне рівняння D -тригерів, отримаємо:

$$q_{0(n+1)} = C_n D_{0n} = C_n (x_{0n} \overline{q_{1n}} + \overline{x_{0n}} q_{0n} + q_{2n}) ;$$

$$q_{1(n+1)} = C_n D_{1n} = C_n (\overline{x_{0n}} q_{2n} q_{0n} + \overline{x_{0n}} q_{1n} + q_{2n} q_{1n}) ;$$

$$q_{2(n+1)} = C_n D_{2n} = C_n (q_{2n} \overline{q_{0n}} + x_{1n} \overline{x_{0n}} q_{0n})$$

Функції $q_{0(n+1)}$, $q_{1(n+1)}$, $q_{2(n+1)}$ зобразимо в табличній формі (див. Табл. 7.14).

Табл. 7.14

C_n	x_0	x_1	q_{2n}	q_{1n}	q_{0n}	$q_{2(n+1)}$	$q_{1(n+1)}$	$q_{0(n+1)}$
1	0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	1	0	0	1
3	0	0	0	1	0	0	1	0
4	0	0	0	1	1	0	1	1
5	0	0	1	0	0	1	0	1
6	0	0	1	0	1	0	0	1
7	0	0	1	1	0	1	1	1
8	0	0	1	1	1	0	1	1
9	0	1	0	0	0	1	0	0
10	0	1	0	0	1	0	0	1
11	0	1	0	1	0	1	1	0
12	0	1	0	1	1	0	1	1
13	0	1	1	0	0	1	0	1
14	0	1	1	0	1	0	0	1
15	0	1	1	1	0	1	1	1
16	0	1	1	1	1	0	1	1
17	1	0	0	0	0	0	0	1
18	1	0	0	0	1	0	1	1
19	1	0	0	1	0	0	0	0
20	1	0	0	1	1	0	1	0
21	1	0	1	0	0	1	0	1
22	1	0	1	0	1	0	0	1
23	1	0	1	1	0	1	1	1
24	1	0	1	1	1	0	1	1
25	1	1	0	0	0	0	0	1
26	1	1	0	0	1	0	1	1
27	1	1	0	1	0	0	0	0
28	1	1	0	1	1	0	1	0
29	1	1	1	0	0	1	0	1
30	1	1	1	0	1	0	0	1
31	1	1	1	1	0	1	1	1
32	1	1	1	1	1	0	1	1

Введемо умовні позначення станів у відповідності до Табл. 7.15.

Табл. 7.15

№ п/п	q_{2n}	q_{1n}	q_{0n}	Q_m
0	0	0	0	Q_0
1	0	0	1	Q_1
2	0	1	0	Q_2
3	0	1	1	Q_3
4	1	0	0	Q_4
5	1	0	1	Q_5
6	1	1	0	Q_6
7	1	1	1	Q_7

Табл. 7.16

Q_n	Q_{n+1}				$y_1 y_2$
	$C_n x_0 x_1$				
	00	01	10	11	
Q_0	Q_0	Q_4	Q_1	Q_1	10
Q_1	Q_1	Q_1	Q_3	Q_3	10
Q_2	Q_2	Q_6	Q_0	Q_0	10
Q_3	Q_3	Q_3	Q_2	Q_2	00
Q_4	Q_5	Q_5	Q_5	Q_5	11
Q_5	Q_1	Q_1	Q_1	Q_1	10
Q_6	Q_7	Q_7	Q_7	Q_7	11
Q_7	Q_3	Q_3	Q_3	Q_3	11

Кодування станів дає можливість побудувати таблицю переходів автомата на основі Табл. 7.14 (див. Табл. 7.16).

На основі таблиці переходів будується граф-схема автомата (рис. 7.8) і аналізуються умови переходів.

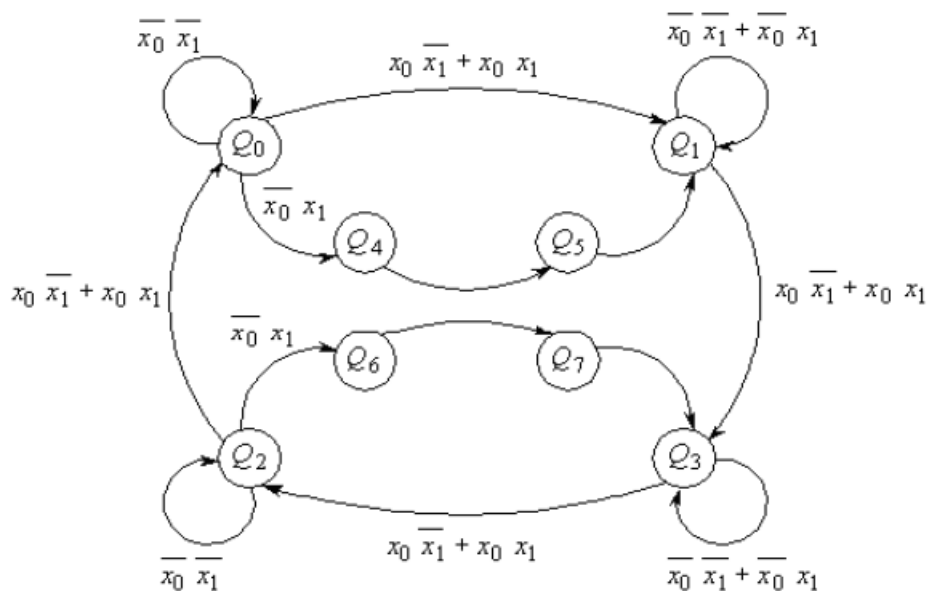

Рис. 7.8.

Аналіз роботи автомата на основі граф-схеми з урахуванням керуючих сигналів дає можливість виявити деякі аспекти його роботи. Наприклад, перехід зі стану Q_4 в

стан Q_5 забезпечується при всіх значеннях $x_0 x_1$ і є безумовним. Аналогічно, маємо переходи з Q_5 в Q_1 ; з Q_6 в Q_7 ; з Q_7 в Q_3 .

Звідси витікає, що перехід з Q_0 в Q_4 можна замінити на перехід з Q_0 в Q_1 , а перехід з Q_2 в Q_6 – на перехід з Q_2 в Q_3 . Таблиця переходів при цьому може бути спрощена (див. Табл. 7.17), а вигляд граф-схеми відповідатиме рис. 7.9.

Табл. 7.17

Q_n	Q_{n+1}				$y_1 y_2$
	$C_n x_0 x_1$				
	00	01	10	11	
Q_0	Q_0	Q_1	Q_1	Q_1	10
Q_1	Q_1	Q_1	Q_3	Q_3	10
Q_2	Q_2	Q_3	Q_0	Q_0	10
Q_3	Q_3	Q_3	Q_2	Q_2	00

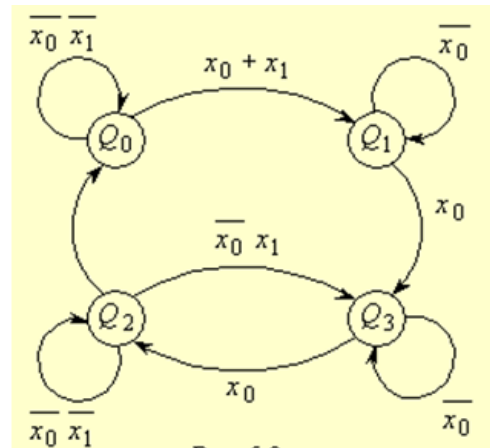

Рис. 7.9.

Приведений аналіз схеми автомата показує, що при $x_1 = 0$ матимемо лічильник, який працює у відповідності до коду Грея. При $x_1 = 1$ виникає можливість забезпечувати своєрідний тригерний режим між станами Q_2 і Q_3 .

Отримані результати дають можливість побудувати часові діаграми роботи автомата. При цьому слід враховувати, що при станах $Q_4 \div Q_7$ має місце $y_1 = 1$, а y_2 переходить в нуль у стані Q_5 , який є нестійким. Тому можна вважати, що $y_2 = 1$.

Часові діаграми роботи автомата приведені на рис. 7.10. Часові діаграми виходів y_1 та y_2 не приведені, оскільки вони зрозумілі з формул (7.11), (7.12).

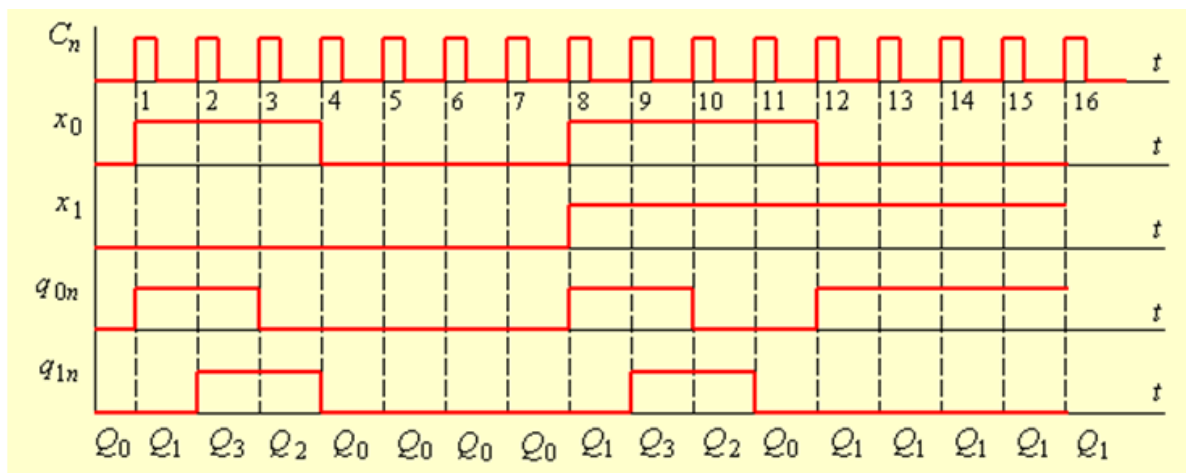

Рис. 7.10

7.3.2. Особливості аналізу скінченних автоматів з *JK*-тригерами

Синхронізовані скінченні автомати, що будуються на базі *JK*-тригерів, можуть також синхронізуватись у відповідності до процедури, яка була описана вище. Різниця полягає лише в тому, що необхідно мати два збуджуючих рівняння (*Excitation equations*) для кожного тригера – одне для *J*-входу, друге – для входу *K*.

Для отримання рівнянь переходів (*Transition equations*) кожне з них повинно використовувати характеристичне рівняння *JK*-тригера:

$$Q_{n+1} = (J_n \bar{Q}_n + \bar{K}_n Q_n) C_n .$$

На рис. 7.11 приводиться приклад скінченного автомата з використанням *JK*-тригерів.

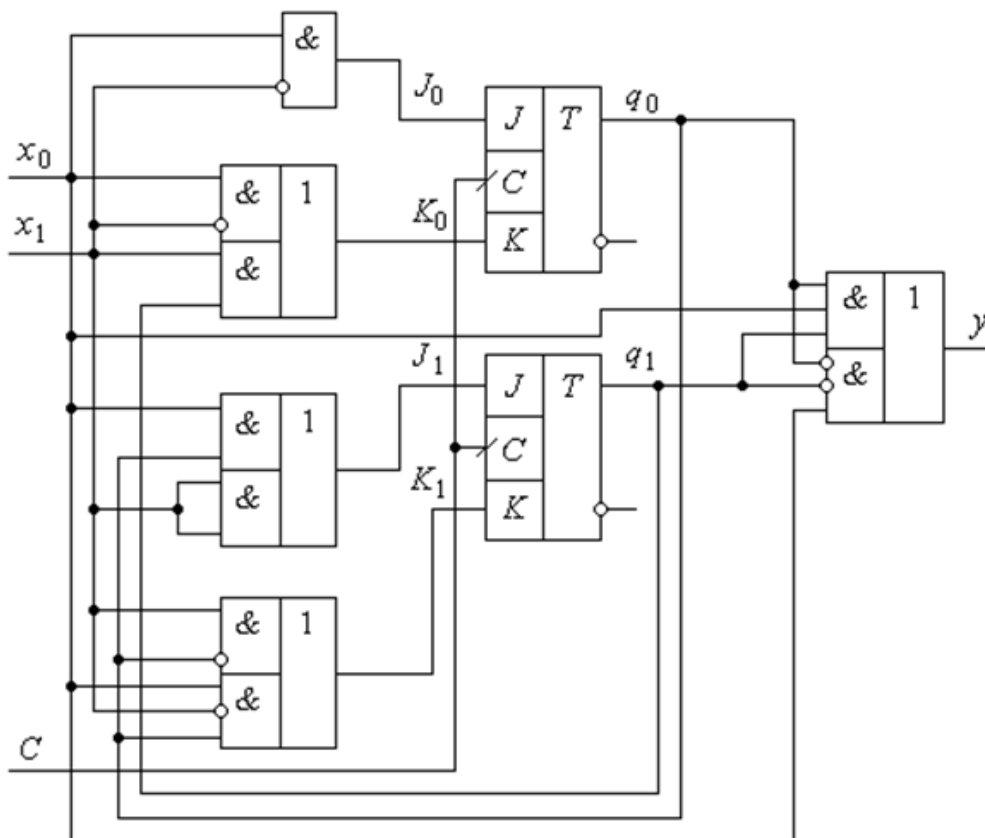

Рис. 7.11.

З рис. 7.11 можемо записати наступні рівняння збудження для входів *JK*-тригерів:

$$J_{0n} = x_0 \overline{x_1} \ ; \quad K_{0n} = x_0 \overline{x_1} + x_1 q_{1n} \ ;$$

$$J_{1n} = x_0 q_{0n} + x_1 \ ; \quad J_{2n} = x_1 \overline{q_{0n}} + x_0 \overline{x_1} q_{0n} \ .$$

Підставляючи в характеристичне рівняння тригера, отримуємо рівняння переходів:

$$q_{0(n+1)} = C_n (x_0 \overline{x_1} \overline{q_{0n}} + (x_0 \overline{x_1} + x_1 q_{1n}) q_{0n}) \ ; \quad (7.13)$$

$$q_{1(n+1)} = C_n ((x_0 q_{0n} + x_1) \overline{q_{1n}} + (x_1 \overline{q_{0n}} + x_0 \overline{x_1} q_{0n}) q_{1n}) \quad (7.14)$$

Таблиця переходів, що базується на цих рівняннях, легко може бути побудована.

Рівняння (7.13) і (7.14) приведемо до досконалої форми:

$$q_{0(n+1)} = C_n (\overline{x_0 x_1 q_{0n} q_{1n}} + \overline{x_0 x_1 q_{0n} q_{1n}} + \overline{x_0 x_1 q_{0n} q_{1n}} + \overline{x_0 x_1 q_{0n} q_{1n}} + \overline{x_0 x_1 q_{0n} q_{1n}} + \overline{x_0 x_1 q_{0n} q_{1n}})$$

$$q_{1(n+1)} = C_n (x_0 x_1 q_{0n} \overline{q_{1n}} + x_0 \overline{x_1} q_{0n} \overline{q_{1n}} + x_0 x_1 \overline{q_{0n}} q_{1n} + x_0 \overline{x_1} \overline{q_{0n}} q_{1n} +$$

$$+ x_0 \overline{x_1} q_{0n} q_{1n} + x_0 x_1 \overline{q_{0n}} \overline{q_{1n}} + x_0 \overline{x_1} q_{0n} \overline{q_{1n}} + x_0 \overline{x_1} \overline{q_{0n}} q_{1n}) \ .$$

Таблиця станів для обох функцій $q_{0(n+1)}$ і $q_{1(n+1)}$ має вигляд Табл. 7.18, а карти Карно приведені на рис. 7.12.

Табл. 7.18

N	x_0	x_1	q_{0n}	q_{1n}	$q_{0(n+1)}$	$q_{1(n+1)}$
0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	0	1	0	0
2	0	0	1	0	1	0
3	0	0	1	1	0	0
4	0	1	0	0	0	1
5	0	1	0	1	0	1
6	0	1	1	0	0	1
7	0	1	1	1	1	0
8	1	0	0	0	0	0
9	1	0	0	1	1	0
10	1	0	1	0	0	1
11	1	0	1	1	1	1
12	1	1	0	0	0	1
13	1	1	0	1	1	1
14	1	1	1	0	1	1
15	1	1	1	1	0	0

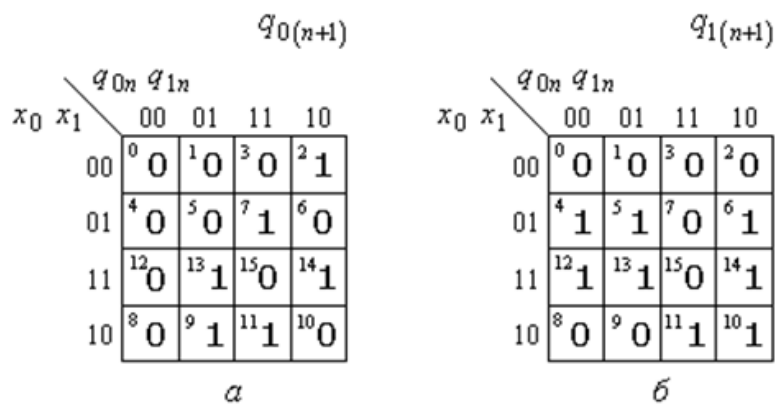

Рис. 7.12

Складаємо таблицю кодування станів (Табл. 7.19). Складаємо таблицю переходів (Табл. 7.20).

Табл. 7.19

N	q_{0n}	q_{1n}	Q
0	0	0	Q_0
1	0	1	Q_1
2	1	0	Q_2
3	1	1	Q_3

Табл. 7.20

Q_n	Q_{n+1}			
	$x_0 x_1$			
	00	01	10	11
Q_0	Q_0	Q_1	Q_0	Q_1
Q_1	Q_0	Q_1	Q_2	Q_3
Q_2	Q_2	Q_1	Q_1	Q_3
Q_3	Q_0	Q_2	Q_3	Q_0

Будуємо граф-схему переходів (рис. 7.13).

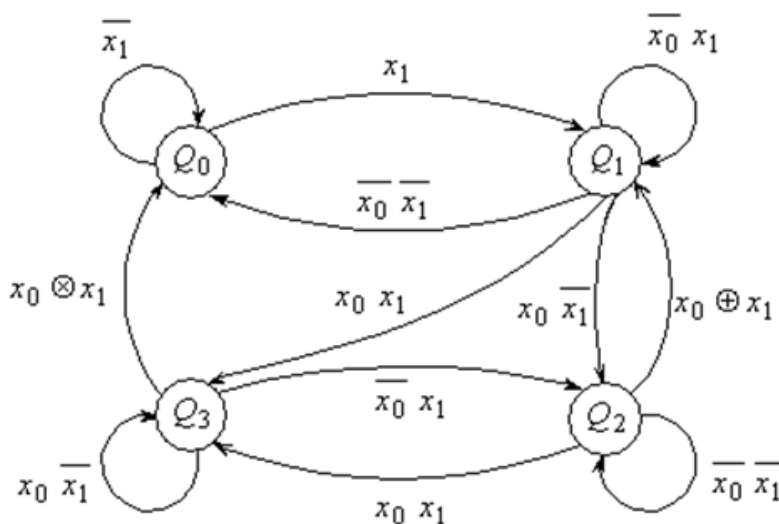

Рис. 7.13

Рівняння, що описує залежність вихідного сигналу, має вигляд:

$$y = x_0 q_{0n} q_{1n} + x_1 \overline{q_{0n}} \overline{q_{1n}} .$$

Слід відмітити, що при використанні *JK*-тригерів можливо використати і інший шлях побудови таблиці переходів. Він полягає в тому, що створюються рівняння збудження і таблиця збудження відносно входів тригерів J_0, K_0, J_1, K_1 , які потім використовуються в характеристичних рівняннях кожного тригера при побудові таблиці переходів. Використання такого шляху частково демонструвалося в попередніх прикладах.

Звернемося знову до прикладу схеми двійкового лічильника, що приведена на рис. 7.4, і розглянемо інший варіант його побудови з використання *JK*-тригерів. Для цього побудуємо таблицю станів з урахуванням сигналів на входах *J*- і *K*- кожного тригера і визначимося з логічною функцією L_1 , що задаватиме сигнали *J* і *K*.

Оскільки нам необхідно мати два тригери, то позначимо їх, як і в схемі-прототипі, – через DD3 і DD4. Відповідні входи тригерів позначимо як J_3, K_3 і J_4, K_4 , а виходи – q_3 і q_4 .

Табл. 7.21

C_n	q_{4n}	q_{3n}	$q_{4(n+1)}$	$q_{3(n+1)}$	J_4	K_4	J_3	J_4
1	0	0	0	1	0	x	1	x
2	0	1	1	0	1	x	x	1
3	1	0	1	1	x	0	1	x
4	1	1	0	0	x	1	x	1

Таблиця будується в такій послідовності. В стовбці C_n задаємо послідовність тактових сигналів. У стовбцях q_3 і q_4 задаємо початкові значення виходів тригерів до початку дії синхросигналу і відповідних інформаційних сигналів. Формально в цих стовпцях записується таблиця двійкового коду для двох змінних. У стовбцях $q_{3(n+1)}$ і $q_{4(n+1)}$

записуються значення виходів q_3 і q_4 після дії синхросигналу в відповідності до Табл. 7.4 (с. 1). В стовбцях J_3 , K_3 , J_4 , K_4 записуються ті значення входів, які приведуть до відповідної зміни кодових значень в стовбцях q_3 і q_4 . Наприклад: у стовбці q_{3n} до початку дії синхросигналу маємо “0”, а після його дії – “1”. До такої зміни станів тригерів можуть привести сигнали $J_4=0$, $J_3=1$, $K_3=0$. Значення входу K_4 – байдуже.

Внаслідок побудови таблиці отримуємо залежності між значеннями виходів q_3 і q_4 від J_i , K_i .

Для першого тригера бачимо, що значення J_3 і K_3 мають значення входів, або байдуже, або рівня “1”. Звідси знаходимо, що на його входах постійно може бути присутньою “1”, а, відповідно до алгоритму його роботи, це режим T -тригера.

Для визначення значень входів J_4 і K_4 також бачимо, що вони можуть бути однаковими, тобто $J_4 = K_4$, а подальший аналіз зв'язку J_4 з q_3 приводить до того, що знаходимо $J_4 = K_4 = q_{3n}$.

Звідси витікає схема лічильника на JK -тригерах (рис. 7.14).

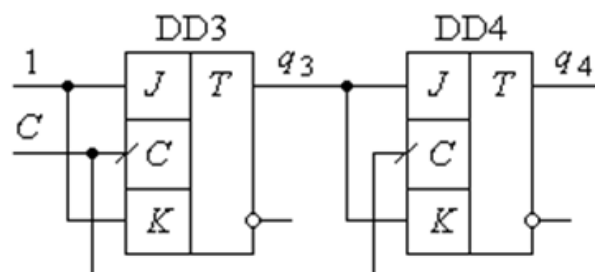

Рис. 7.14

Проаналізуємо його роботу. При $q_3 = q_4 = 0$ поява першого синхроімпульсу приведе до $q_3 = 1; q_4 = 0$. Другий синхроімпульс приведе до зміни стану DD4, тобто $q_4 = 1$, а також до зміни стану DD3: q_3 зміниться в нуль. Третій синхроімпульс знову приведе до зміни стану q_3 з “0” в “1” і, нарешті, четвертий імпульс приведе до обнуління обох тригерів.

Отриманий результат говорить про те, що складність комбінаційної схемотехніки скінченного автомата суттєво залежить від типу використовуваних тригерів. Якщо ж говорити більш точно, то складність комбінаційних схем залежить від уміння розробника використати логічні властивості використовуваних тригерів.